

Araştırma Makalesi

Bir Eğitim Aracı Olarak Çocuk Dergileri: “Mavi Kırlangıç” Çocuk Dergisi

Başak Gezmen (Dr. Öğr. Üyesi)
İstanbul Medipol Üniversitesi İletişim Fakültesi
bgezmen@gmail.com
Orcid: 0000-0002-9953-228X

Başvuru Tarihi: 01.10.2018
Yayına Kabul Tarihi: 05.12.2018
Yayınlanma Tarihi: 21.01.2019

Öz

Medya, bireylere enformasyon akışı sağlamanın yanında kamuoyu oluşturma, kültür aktarımı, sosyalleştirme, siyasallaştırma v.b işlevlere de sahiptir. Medya, özellikle çocuk kitle dikkate alındığında bir eğitim aracı olarak da görülebilmektedir. Çocuk gazete ve dergileri çocukların kimlik gelişimine ve toplumsallaşmasına destek vermektedir. Bu yayınlar çocuklarda okuma ve öğrenme isteğini arttırmakta, düşünmeye yönelterek ruhsal ve zihinsel zekayı geliştirmekte, boş zamanların faydalı bir şekilde geçirilmesine katkı sağlamaktadır. Okurlar dinlenerek, eğlenerek henüz keşfedemedikleri yeteneklerini ortaya çıkarabilmektedir. Bu bağlamda çocuk dergi yayıncılığının önemi büyüktür. Günümüz basının en büyük sorunlarından biri medya iletilerinin alınıp satılabilen malzemelere dönüşmesidir. Her biri, bir kültür endüstrisi ürünü olarak popüler kültür malzemeleri şeklinde pazarlanmaya başlanmaktadır. Bu bağlamda tüm içerikler bilgi verici eğitici kültür arttırıcı özelliklerinden uzaklaşmakta, promosyon ve reklam sektörüne destek vermeye başlamaktadır. Çocuk yayınları da bu değişim ve dönüşüm çerçevesinde farklılaşmaya başlamış, eğitici öğretici yayınlar yerine, yayınların yanında pazarlanan dönemin popüler kültür kahramanlarının ürünleri ile donatılmaya başlamıştır.

Çalışmada bir sivil toplum örgütü olarak Yeşilay tarafından çıkarılan Mavi Kırlangıç Dergisi'nin belirlenen sayıları incelemeye alınıp betimsel yöntem kullanılarak, derginin promosyon kültürü ve reklamcılık anlayışı çerçevesinde değişip dönüşen çocuk dergiciliğine göre nerede konumlandığı tartışılıp değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular ve sonuç bölümlerinde derginin gerek türler, biçim, içerik gerekse kullanılan dil ve üslup, görsellerle promosyon ve reklam kültüründen uzak ağırlıklı olarak eğitici ve öğretici metinlere yer veren bir dergi olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Dergileri, 'Mavi Kırlangıç' Çocuk Dergisi.

Research Article

Children's Magazines as An Educational Tool: “Mavi Kırlangıç” Children Magazin

Başak Gezmen (Asst. Prof. Dr.)
İstanbul Medipol University Faculty of Communication
bgezmen@gmail.com
Orcid: 0000-0002-9953-228X

Date Received: 01.10.2018
Date Accepted: 05.12.2018
Date Published: 21.01.2019

Abstract

In addition to providing information flow to individuals, media also has functions of creating public opinion, culture transfer, socialization, politicization. Media is to be seen as an educational tool especially considering the child mass. Children's newspapers and magazines support children's identity development and socialization. These publications increase the desire for reading and learning, develop spirital and mental intellegance by directing chidren to think,conribute to the useful transtion of leisure time. Readers can reveal their talents that they have not yet discovered,relaxing and having fun. In this context, children's magazine publishing is curricular.One of the biggest problems of today's press is the transformation of media messages into buying and selling materials.Each one is marketed as popular culture materials as a product of the culture industry. In this context, all contents are moving away from informative educational culture-enhancing features and starting to support the promotion and advertising sector.Children's publications have begun to differentiate within the framework of this change and transformation, and instead of educational educational publications, they have started to be equipped with the products of popular culture heroes of the period as well as publications.

In this study, 'Mavi Kırlangıç' Magazines determined numbers published by Yeşilay,as a non governmental orgaznization,being examined with descriptive method and the status of the magazine within the context of promotion culture and advertising accordind to childrens magazine will be discussed and evaluated. In the findings and conclusion sections, it is seen that the journal is a journal which contains mainly educational and instructive texts, which are far from the culture, the language, the style and the images and the promotion and advertising culture.

Keywords: Child, Children's Magazine, “Mavi Kırlangıç” Children's Magazine.

Giriş

Kitle iletişim araçları içerisinde yer alan ve çocuk gelişimine önemli ölçüde katkısı olduğu düşünülen çocuk dergileri okurlarının eğitimine destek olmaktadır. Çocuklar için özel olarak ve belirli aralıklarla yayınlanan dergiler, belirli konularda ve güncel olaylar hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Öğrenme ihtiyaçları karşılanan çocuklar, kendilerine ders kitapları dışında eğlenceli ve eğitici bir boş zaman alanı kazanmaktadır. İlgili konulara ilişkin bol resimli çarpıcı görseller çocuk dergilerini cazip kılan ve çocuk kitle için görsel hafızayı geliştirici unsurlar arasında yer almaktadır. Çocuk dergilerinde olması gereken görsel tasarım zenginliği çocuklara kelimelerle anlatamadıklarını ifade etme, düşünme yetisi de kazandırmaktadır.

Hikayeler, masallar, fıkralar, bilmece ve bulmacalar, çizgi romanlar çocuk dergileri içinde yer alan türler arasındadır. Bu türler çocukların ilgisini çekerek çocukların güzel konuşup yazmalarına, yorumlama yetilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Hoş vakit geçirerek yeni şeyler öğrenen çocuklar, dil becerisi de kazanarak yaratıcı ve yapıcı etkinliklere de katılabilmektedirler. Bu noktada alanında uzman kişiler tarafından, çocuk dergilerinin gerek biçim gerekse sunum ve içerik açısından belirli özellikler çerçevesinde hazırlanmış olmaları gerekmektedir.

Günümüzde haber ve habercilikte görülen değişim ve dönüşümün yansımaları dergi yayınlarında da etkisini göstermektedir. Kapitalist sistem aracılığıyla şekillenen yeni yayıncılık anlayışında reklam pastasının ve promosyon kültürünün etkisi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya ürünleri alınıp satılabilen metalara dönüştürülerek kitlelere pazarlanmaktadır. Çocuk dergileri de sistemin başarılı bir biçimde işlerliğini sağlayan yayın gruplarından. Bu durumun temel nedeni, çocuk kitleyi etkilemenin çok daha kolay ve etkin olmasıdır. Artık çocuk dergileri, minik okurların ilgisini çekebilecek çizgi film kahramanları v.b ürünleri yayınlarla birlikte konumlandırarak dergi satışlarını cazip kılmaktadır. Çocuklar dergiyi içeriğinden ziyade yanında pazarlanan ürün için satın alır hale gelmektedir. Bu da içeriği giderek boşaltılan eğitim anlayışından ziyade tamamen eğlence anlayışına yönelik dergilerin çoğalmasını sağlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin toplum adına gönüllü olarak çalışan ve farkındalık oluşturan kuruluşlar olarak bu konuda hassasiyet gösterecekleri düşünülmektedir.

Çalışmada amaç köklü bir sivil toplum örgütü olan Yeşilay'ın Çıkardığı 'Mavi Kırılmaç' Dergisi'ni dergicilik ve eğitim işlevi üzerinden incelemek olacaktır. Dergi geçmişte bir dönem çıkarılmış ancak belirli bir dönem yayın hayatına ara vermiştir. Araştırmanın evreni derginin internette yer alan 2015-2018 aralığındaki sayılardan oluşan dönem oluşturmaktadır. İncelenen 20 dergi sayısı üzerinden gerçekleştirilen betimsel yöntemi doğrultusunda derginin içeriği, kapsamı, dil ve metin özellikleri, promosyon kültürü, eğitim odaklı dergicilik çerçevesinde tartışılarak irdelenecektir.

Dünyada ve Türkiye'de Çocuk Dergiciliğinin Gelişimi

Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Yayınları

Çocuk, çocukluk kavramlarının toplumda gerçek anlamında yerleşmesi oldukça uzun bir zaman almıştır. Çocuk, Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde, "*Küçük yaştaki oğlan ve kız; bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan*" şeklinde tanımlanmaktadır.' (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 1992, 316). Kavram, Oğuzkan, tarafından "*iki yaşımdan erginlik yaşına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan*

yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek (Oğuzkan, 1979, 11)olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk dönemi ise, bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan ve 1 yaşından 13-14 yaşına kadar olan dönemdir. Şirin, çocuk tanımlamasında, yaş sınırlarından öte, anlamlar üzerinde daha fazla durarak,“Çocuk deyince dünya hayatının süsü, ziyneti ve bir de yetişkin insanda yeniden dirilişi müjdeleyen bir küçük varlık, korunması gereken büyük bir dünya anlaşılmalıdır. Çocuk yalnızca 0-13 veya 0-18 yaşarasındaki kategoriden öte bir anlam taşımaktadır. Çocukluk, yaratılışla gelen sadelik, saflık, temizlik, arınma ve meleksi duyguların özetidir.” (Şirin, 1998, 29)şeklinde bir tanımlama yapmaktadır. Meral Alpay ise, çocuk gelişiminde eğitimi üzerinde durarak, “Gün gün, adım adım olgunlaşan, büyüyen, bu amaçla eğitilmesi gereken bir insan, bir yurttaş.”tanımını yapmaktadır(Alpay, 1975, 19).Çocukluk kavramına ilişkin ilk çalışmayıFransız nüfus bilimci ve sosyal tarihçi P. Ariés A yapmıştır. 1960’ta yayınlanan *L’Enfant et la vie familiale sous l’ancien regime* adlı kitabında, çocukluk kavramının 15. hatta 16. Yüzyıllar’dan önce bilinmediğini ileri sürmüştür. Çocukluğun yalnızca birbiyolojik olgu olarak görülmemesi gerektiğini savunan Aries’e göre 13. Yüzyılda başlayan çocukluk toplumsal bir kategoridir ve tarihsel sürece tabidir(Tan, 1994, 16).Modern çocuk ise 15. ve 16. Yüzyıllarda özellikle anne-çocuk ilişkisi üzerinde yoğunlaşan resimlerde, görülmeye başlamıştır. Ortaçağ’daki çocukluk oldukça farklı bir süreçtir. Örneğin 12. Yüzyılda İbni Sina, “Kanun-i Tıp” isimli kitabında, yaşamın 30 yaşına kadar olan evresi“İlk evre” olarak görülmektedir. Yine aynı dönemlerde tıp ve ahlak kitaplarında çocuklara yönelik olumsuz ifadelerin yer aldığı gözlemlenmektedir. Aries, Ortaçağ döneminde küçük yaşlardan başlayarak anne ve babaya yardım etmek zorunda olan çocukların, hizmetçi ya da çırak olarak çalıştırılarak yetişkin dünyasına adım attıklarını belirtmektedir. Bu dönemde, çocuklukla ilgili “küçük”, “oğlan”, “oğul” gibi sözcükler kullanılmaktadır. İngilizce’de ‘boy’ kelimesinin yetişkin bir köleyi, Fransızca’da “Garçon” kelimesinin ise “kafede çalışan servis elemanını” tanımlanması (Atay, 2007, 31), geçmişte çocukluk kavramının tam olarak anlaşılmadığının bir göstergesidir nitekim çocukluk için kullanılan özel sözcükler bile yoktur. Babanın çocukları üzerindeki tartışmasız egemenliği dikkat çekicidir, çocuklar cezalandırabilir, satılabilir, hatta öldürebilir. Eski Yunan ve Roma’da da çocuk ve çocukluk benzer şekilde algılanmıştır. Reformcu kesim ve püritenler, 16. yüzyılda, İngiltere ve Fransa’da çocukları ilk günahın sorumlusu olarak kabul etmiş ve çocuklar, ilk günahın sorumlusu ve genç nankörler olarak görülmüştür.

Modern anlamdaki çocukluk kavramının algılanması yani çocukluğun yetişkinlikten ayrı bir olgu olarak ele alınması zaman almıştır. Aries, çocukluğa ilişkin özel bir dilin oluşturulmasının, ilk çocuk oyuncakları ve sadece çocuklar için giysilerin tasarlanmasının, çocuk şarkı ve öykülerinin oluşturulmasının ancak 17. Yüzyıl’da gerçekleşmeye başladığını belirtmektedir. Aydınlanma dönemiyle beraber yeni görüşler ortaya atılmaya başlanılmış, birçok düşünür, yazar, çocuk ve çocukluk, çocuğun eğitimi v.b kavramlara değinmişlerdir. J. Locke, ve Rousseau’ nun yeni çocukluk anlayışının filizlenmesini sağlayan tohumları atmışlardır. Locke, ezberci ve didaktik anlayışı eleştirmekte, Rousseau ise çocukluğun tadına çıkarılması gereken bir dönem olduğunu savunmaktadır. Çocuklar, yıllarca, ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlı olarak nasıl davranmaları gerektiğini öğrenerek büyümüşlerdir. Aydınlanma Çağı ile birlikte sanayiye topluma geçiş, aile yapısındaki değişim ve dönüşümler, anne-baba ve çocuk ilişkilerinde duygusal bağın keşfedilmesi gibi olgular, çocuğa ayrılabilir boş zaman vakitlerinin artması yeni bir çocukluk anlayışının ortaya

çıkması için zemin hazırlamıştır(Locke, 2004,178, Gutek,2006,79).Neil Postman, 1945 ile 1950 arasındaki dönemlerde, çocuklukla ilgili çalışmaların yoğunlaştığını vurgulamakta, bu yıllarda çocukları fabrika dışına çıkarıp okula çekebilmek, kendi giyim, eşya, edebiyat, oyun ve sosyal dünyalarına yöneltebilmek için başarılı çalışmaların gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Postman, dönemin gelişmelerini şu şekilde özetlemektedir. *“Yüzlerce yasada, çocuklar, yetişkinlerden niteliksel açıdan farklı olarak sınıflandırılmıştır. Yine yüzlerce gelenekte, çocuklara tercihli bir statü sağlanmıştır.”* (Postman, 1995, 89) Nitekim, bu dönemde artık çocukların birey olarak toplumdaki yerini almaya başladığı da söylenebilir. Din eğitim ve öğretiminde kullanılan didaktik eserler, ilk çocuk eserleridir. Gelişen teknoloji, matbaanın yaygınlaşması, okuma yazma bilen kesimin artması ile birlikte çocuk edebiyatının ilk verimli ürünleri verilmeye başlamıştır. Orbis Pictus (Resimlerle Dünya), isimli ilk resimli çocuk kitabı, 1637 yılında Johann Amos Jomanius tarafından yayımlanmıştır. Bu dönemde, John Newberry adlı ünlü yayıncı, çarpıcı ve güzel resimlerin çocukların ilgisini çekebileceğini düşünerek eserlerinde, bu tür görselleri kullanmaya başlayarak çocuk eserleri yayıncılığında yeni bir dönem başlatmıştır. (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1977, 156-157)

Rousseau ve Locke’un düşüncelerinin etkileriyle toplumun içerisindeki bireyler biçiminde değerlendirilmeye başlayan çocuk, Aydınlanma Dönemiyle birlikte çocuklar için yeni bir dünya tasarlanmaya başlamış, bu konuda yazan yazarların sayısı giderek artmıştır.19. Yüzyıl’ın başlarında Romantizm Akımı’nın etkisine giren çocuk edebiyatı değişim ve dönüşümlere uğramış, dönemin önemli çocuk eseri, 1865’te “Alice Harikalar Ülkesi’nde” Lewis Carol tarafından yayımlanmıştır. Ulusal bir edebiyat oluşturma çabası başlamış, “Pamuk Prenses”, “Parmak Çocuk” gibi eserler bu dönemde Romantizm akımının yansıtıldığı ortaya çıkmıştır. 20. Yüzyıl çocuk yayıncılığında bir patlama dönemi olarak görülmektedir. Ülkemizde ise Cumhuriyet döneminde, çocuk ve çocuk eğitiminin ulusal bir politika olarak öngörülmesi ulusal egemenlik kavramının çocuklarının bilincine yerleştirilmesi anlayışına paralel olarak çocuk edebiyatında da değişimler başlamıştır. Çocuklar için şiir yazan sanatçılar arasında Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Vasfi Mahir Kocatürk yer almaktadır. Bu dönemde, çocuklar için yazılan öykü ve romanlar yok denecek kadar azdır. 1928 yılında başlatılan okuma yazma seferberliğinin ilanı, 1936 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun çabalarıyla, çocuk edebiyatına yönelik olumlu çalışmalar yapılmıştır. Eflatun Cem Güney, “Açıl Sofram Açıl” ve “Dede Korkut Masalları” ile Doğan Kardeş Ödülü kazanmış, aynı dönemde Orhan Veli Kanık La Fontaine tercümelemleri ve Nasreddin Hoca fıkralarıyla çocuklara yeni eserler kazandırmıştır (Yalçın ve Aytaş, 2008, 25-26.)

Bir Eğitim Aracı Olarak Çocuk Dergileri

Matbanın bulunması çocuklar için yeni bir dünyanın oluşturulmasına olanak tanımış, yetişkinlerin dünyasından uzaklaştırılan çocuklara yaşayabilecekleri bir dünya sunulmuştur. Neydim bu bağlamda çocukluk kavramının bu yeni dünya olarak tanımlandığı na işaret etmektedir(Neydim, 2000, 179. “Çocukların eğitim, bilim, bilgi ve görgülerini, genel kültürlerini, toplumsal olarak meydana gelen kimi olayları, çevre sorunlarını ele alan, çocuklara bilinç aşılayan süreli yayınlar” olarak tanımlanan çocuk dergileri, kitle iletişim araçları arasında önemli yere sahiptir. Bu ürünler, çocuğa eğitim ve öğretiminde bir okuma materyali olarak sunulmaktadır

(Ciravoğlu, 1999, 181). Çocukları olgunlaştıran ve toplumsal kimlik kazanmalarına destek veren, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığı kazandıran, keşfedilmeyen yetenekleri ortaya çıkaran çocuk dergilerinde, birçok türlerdeki yazıların yanında karikatür, bilmece gibi eğlendirici unsurlarda yer almaktadır. Haftalık, on beş günlük ve aylık periodlarla yayımlanan bu ürünler, okuma alışkanlığı kazandıran, ana dil sevgisi aşılayarak, dil gelişimine katkı sağlayan, yaratıcı yönün geliştiren, zihinsel muhakeme yeteneğini kuvvetlendiren yayımlardır(Demiray, 1953, 92). İnsanı konu alma, onu her bakımdan iyiye götürme çabası bakımından edebiyatta da, eğitimde de bireyin her zaman iyiye ve ileriye götürülmesi hedeflenmektedir. Doğuştan çocukla birlikte oluşan, merak duygusu, zengin hayal gücü, oyuna eğilim v.b bazı değerlerin keşfi ve işlenmesi, geliştirilmesi, ebeveyn, öğretmen, yazarların, şairlerin ilgisine bağlıdır(Şimşek, 2016, 9). Bir edebiyat ürünü ve kitle iletişim aracı olarak görülen çocuk dergilerinin, çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel, kişisel ve sosyal, psikolojik gelişimine katkı sağlayacak özellikler içermesi gerekmektedir. Buradan hareketle özellikle çocuk dergilerinin alanında uzman deneyimli kişiler tarafından çıkarılması gerekmektedir. Metinlerde kullanılan dil, seçilen sözcük türleri, cümleler, çocuk kitlenin bilgi ve algılama düzeylerine uygun olmalıdır(Yalçın ve Aytaş, 234). Çocuk yayınları çocuğun kişilik gelişimine de katkı sağlamaktadır. Duyguları uygun biçimde gösterme, sorunlara uygun çözümler üretme, toplumsal çevreye uyum sağlama konularında yayın içerikleri destekçi nitelikte taşımalıdır(Sever, 2008, 56).

Çocuk edebiyatında çocuk bakışı, çocuğa görelilik, çocuk gerçekliği gibi kavramlar üzerinde durulmaktadır. Çocuğun baktığı gibi bakmak, çocuk gözleriyle görüp algılamak ve değerlendirmek önemlidir. Fazıl Hüsnü Dağlarca çocuğun dünyasını çocuğun dili söylemektedir ifadelerinde çocuk algıyla düşünmenin, neyi nasıl sorguladığını onun bakış açısıyla değerlendirmenin gerekliliğini vurgulamaktadır(Şirin, 2016, 33). Yiğitbaşı, çocuğa görelilikte, yayınlarda hedeflenen çocuk kitlede yaş grubu dikkate alınarak, pedagojik, görsel ve estetik dilin yayınlara yansıtılması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu noktada tercih edilen çocuk dil dizgesi önemlidir. Çocuğun düşsel serüvenine katkı sağlayacak, renk, çizgi ve sözcükler kullanılmalı. Sanatsal etki ve estetik beğeni oluşturmalıdır(Yiğitbaşı, 2018, 40).

Görselliğin giderek tüm yayınları hakimiyet altına aldığı günümüzde, çocuğun gerçekliğinin yetişkinlerden farklı olması konusu önem taşımaktadır. Çocuk yayınları çocukları yücelterek, çağdaş eğitimin gereği olarak çocukla yazınsal anlamda bir iletişim kurmalı, okuma alışkanlığı kazandırarak, özgür ve eleştirel düşünmeye yönlendirmelidir (Dilidüzgün, 2012, 21). Çocuklara yönelik dergilerin çocuk kitlelerin ilgisini çekmesi, takibinin sağlanması ve eğitim açısından katkı sağlayabilmesi için belirli özellikleri olması gerekir. Dünya Eğitim Örgütü'nün, araştırma sonuçlarına göre, biçim ve içerik açısından çocuk dergileri şu türlere ve özelliklere sahip olmalıdır: Basit, çocukların anlayabileceği şekilde sunulan, siyasi edebi içerik barındıran makaleler, gelenek ve görenekleri, milli kültürü yansıtan hikaye ve masallar, erkek ve kız çocuklarına hitap eden tefrikalar; pul koleksiyonculuğuna yönelik haberler, güldürücü, doğru, eğlendirici resimler, sanatçı, ünlü iş adamları, milli kahramanları tanıtıcı bilgilendirme metinleri, hayvanlar alemi, keşif ve icatlar, çocuklardan gelen resimler, şiirler, yazılar, müzik, resim heykel opera, bale v.b sanat dallarına ve eserlerine ilişkin açıklayıcı yazılar, ilgi çekici sohbet tarzı ahlaki yazılar, fotoğrafçılık, oymacılık, dokumacılık v.b alanlara yönelik bilgiler. Dergide kullanılan kağıt tipi iyi kaliteli mat olmalı, harfler çocukların yaş grubuna göre okunabilir

şekilde puntolandırılmalıdır. Satırlar arası açıklık, renkler kullanılan görseller yaş grubu algı seviyesini karşılamalıdır. Derginin büyüklüğü, kapak ve sayfa düzeni, tüm içerikler çocukların yaş grupları, ruhsal ve zihinsel gelişim özellikleriyle paralellik göstermelidir. Okumaya, öğrenmeye teşvik etmeli, dinlendirirken eğlendirmelidir. İçerikte güncel haberler, toplumu ilgilendiren meselelere yönelik bilgiler verilmeli, el becerileri, motor faaliyetleri destekleyici yaratıcı etkinlikler, bilmece bulmaca kes yağıştır v.b bölümlere yer verilmelidir. Kısa, net cümleler kullanılmalı, sade ifade biçimleri ve açık bir dil tercih edilmelidir. Çocukların karşılaştırma yaparak zihinsel gelişimine destek verecek çok çeşitli yazı türleri ile ilgi ve merak güdüsü arttırılmaya çalışılmalıdır(Oğuzkan,1979,288-289; Kıbrıs, 2010, 361)

Dünyada Çocuk Dergiciliği

Gazetecilik alanındaki çalışmaların ilerlemesi ve çocuk dergilerinin başlangıcı Avrupa'da paralellik göstermektedir. Gazetecilik çalışmalarının belirginleşmesi ve hız kazanmasıyla farklı kesimleri temsil eden bireylerin ihtiyaçlarına göre ayrı olarak tasarlanan yayınlar yapılması fikri ortaya çıkmaya başlamıştır. Gazetelerde giderek tüm kesimler için nitelikli yayın yapma anlayışı hakim olmuştur ve bu da dergicilik çalışmalarının başlamasına ivme kazandırmıştır. Zamanla gençlik dergileri, kadın, bilim, moda ve spor dergileri gibi yeni dergiler de yayımlanmaya başlamıştır. Çocuk edebiyatındaki eserlerde görüldüğü gibi, ilk çocuk dergilerinde de, çocuğa ve ailesine eğitim verme ve ahlak edindirme gibi konular üzerinde durulmaktadır. Çocuk dergileri, günümüzde, eğitim, ahlak edindirme, doğru davranış kalıpları üzerinden toplumsallaşmaya katkı sağlamaya destek vermeyi hedeflemekte ancak bu amaçların yanında eğlendirme işlevini de gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Pedagojik çalışmaların artmasıyla çocuklar ve gençler sınırlı bir aile otoritesi ile yetiştirilmesini destekleyen bazı temel dergicilik ilkeleri benimsenmiştir. Uygulanan eğitimin de, çocuğun ruhsal durumuna ve kişisel yapısına uygun olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Eğitim sürecinde çocukların oyun ihtiyacı da karşılanmalıdır. Spor derslerinin de eğitim programları içinde yer alması ve müfredat çocukların ilgilerine göre düzenlenmesi gerekliliği savunulmaktadır(Hüseyin Şimşek, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", Sayı:151, 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.htm>. (21 Ağustos 2018)).Çocuk dergilerinin sayısındaki patlama 19. Yüzyıl da başlamış, ilk gelişmeler İngiltere ve ABD'de görülmüştür. İlk çocuk dergisi "Juvenile Magazina" İngiltere'de 1788'de yayımlanmış, genel olarak dönem dergileri bilgi verici ve öğretici niteliktedir. Hayal gücüne ve yaratıcılığa dayalı yazıların sıklıkla yer aldığı dergiler The Charm ve The Boys Of Magazine dir. Aunt Judy's Magazine (1866), Boys of England (1866), Chatterbox (1866), Good Words for the Young(1869), Young Folks (1871)bu dönemde yayımlanan diğer dergilerdendir. (Oğuzkan, 1987, 25.) Amerikan çocuk edebiyatına yönelik ilk ürünler de, öğretici nitelikler taşımaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısında romantik yaklaşımın etkisiyle, A.B.D.'de, çocuk dergilerinin biçim ve içeriğinde gelişmeler olmuştur. Çocuk dergiciliği alanın da büyük ilerlemeler 2.Dünya Savaşı sonrası görülmeye başlanmıştır. Çocuk dergileri, geliri orta seviyedeki ailelerin çocuklarının okuma ihtiyacını karşılayan, onların ilgi ve beğeni düzeyine uygun yazılara öncelik tanımaya başlamışlardır. (Oğuzkan, 25-26.)

Türkiye’de Çocuk Dergiciliği

Çocuklar için ilk süreli yayının İngiltere’de 1788’de çıkmasından, yaklaşık olarak yüz sene sonra ülkemizde ilk çocuk gazetesi yayımlanmıştır. Türkiye’de çocuk dergilerinin yayınlanması, Tanzimat döneminde başlamıştır. Çocuklara özel ilk Türkçe süreli yayın, 1869 yılında Sıtkı Efendi tarafından yayımlanmıştır. Bu gazete Mümeyyiz isimli gazetenin haftalık eki olarak haftada bir Cuma günleri, yine Mümeyyiz adıyla isminin hemen altında yer alan “Çocuklar için gazetedir” ibaresiyle yayınlanmıştır. Mümeyyiz’in çıkarılma amacı şu satırlarla açıklanmaktadır:“Mümeyyiz, Türk toplumunun daha eğitilmiş ve daha çağdaş bir konuma gelebilmesi ve bunu takiben, Batılı ülkeler nezdinde eski itibarını ve gücünü yakalayabilmesi için uzun vadeli dahi olsa bir çözüm üretmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, toplumun gelecekteki bireylerini teşkil edeceği hesap edilerek, çocukların güçlü ve çağdaş bir eğitim almış surette yetişmelerine az da olsa hizmet edecek bir araç teşkil edilmiştir. Pek çok çocuğun halen eski usulde eğitim veren sıbyan mekteplerine devam ettiği bir dönemde Mümeyyiz, çocuklara, mekteplerde aldıkları eğitime ilaveten buralarda verilmeyen daha çağdaş ve günlük hayatta kullanılacak pratik bilgileri ve sosyal hayatta uyulması gereken davranış usullerini muhteva eden bir içerikle hazırlanmıştır”^(Nalcioğlu, 2006, 6.) Mümeyyiz’den sonra, Vasıta-i Terakki (1882), Çocuklara Arkadaş (1882), Çocuklara Mahsus Gazete (1896), Çocuk Bahçesi, Çocuklara Rehber (1897), Arkadaş (1913) gibi dergilerde yayımlanmaya başlamıştır. Dergilerin gelişmesine destek veren aydınlar, çocukların eğitiminin refah seviyesinin artması görüşünü benimsemişlerdir. Meşrutiyet Dönemi’nde (1876) dergilerde Tevfik Fikret, Ziya Gökalp gibi önemli yazarların isimleri de görülmeye başlamıştır. Tanzimat Dönemi’nde yayımlanan bu dergilerin, en belirgin özelliği ise resimler ve karikatürler gibi çocuk kitlenin ilgisini çeken öğelerin yerini ağırlıklı olarak metinlerin almasıdır. Sayfalarında görsel kullanımına yer veren ilk resimli çocuk dergisi Etfal (1875)dir. Bu derginin ardından bazı resimli çocuk kitapları da yayımlanmıştır. Zamanla pek çok çocuk dergisi de, sayfalarında resimlerden yararlanmışlardır. Bu durum, çizgi roman çalışmalarının gelişmesine de katkı sağlamıştır. Tanzimat Dönemi’nde yayımlanan çocuk dergileri, döneme özgü sosyo-ekonomik sıkıntılar nedeniyle basım ve yayımda sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sebeple, birçok dergi, abonelik sistemi oluşturmuştur. Abonelik sayılarını arttırabilmek amacıyla, okuyuculardan dergilerine yeni aboneler bulmaları istenmiştir. Ayrıca birçok dergi, kampanya düzenleyerek ve çeşitli hediyeler dağıtarak (ödüllü bilmece ve bulmacalarla), okuyucu sayısını arttırmaya çalışmıştır. İstedikleri baskı sayısını sağlayamayan çocuk dergileri, satışlarını arttırmak için zaman zaman fiyatlarını indirmek zorunda kalmıştır. Okuyucu mektupları köşesi, okuyucuların gönderdiği şiir, yazı ve fotoğraflar, reklam ve ilanlar bu dergilerin içeriğinde yer alan diğer türlerdir. Bu dergilerin, baskı sayısı hakkında yeterli bir bilgi bulunmamaktadır.(Hüseyin Şimşek, “XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine”, Sayı:151, 2001, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.htm>. (21 Ağustos 2018)).

Türkiye’de çocuk dergiciliğine yönelik çalışmalar ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra hız kazanmıştır. Önceki dönemde sosyal, siyasal, ekonomik değişim ve dönüşümler nedeniyle dergiler düzenli olarak yayımlanamamıştır. 1928 Harf Devrimi de bu alandaki gelişmelere destek vermiştir. Latin harflerinin kullanılmaya başlanmasıyla çocuk gazete ve dergilerinin sayısı giderek artmaya başlamış, çocuk dergileri de yeni harfleri kullanmaya başlamıştır. 1928–1945 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinin sayısı 23’ü bulmuştur. “Çocuk Sesi” (1928),

“Afacan” (1928), “Arkadaş” (1928), “Mektepli” (1928), “Çocuk ve Yuva”, “Yavru Türk” bu dönemin dergileri arasındadır. Cumhuriyet döneminin en uzun süre yayımlanan dergisi ise, Yapı Kredi Bankası’nın desteğiyle yayın yaşamına atılan Doğan Kardeş’tir. (Yalçın ve Aytaş, s.225.) Harf Devrimi, eğitim seferberliğinin de başlatılmasıyla birlikte okur-yazar sayısında artış meydana gelmiştir. Bu dönemin en önemli özelliği ise, eğitimciler tarafından hazırlanmış olan dergilerde, eğitim ve öğretimin ön planda tutulduğu, eğlence unsurunun da dikkate alındığı bir dönem olmasıdır. Dergilerde dil becerileri, bilmece, bulmaca ve fıkralarda yer almaktadır. M. Faruk Gürtunca, Rakım Çalapala, Tahsin Demiray, R. Gökalp Arkin dönemin eğitimci yazarlarından. Bu dönemde çocuğa karşı toplumsal sorumlulukla yaklaşmıştır. 1950’lerden sonra yayımlanan dergilerin genel özelliği ise, eğitim amacı taşımamasıdır. 1960 ile 1970 arasında yayımlanan 84 dergi bulunmaktadır. Bu 84 derginin 57’si de çizgi-roman türünde yayımlanmıştır. Bu dönemde, Cumhuriyetin ilanı sonrası, Türkiye’de yayımlanmaya başlanan eğitim amaçlı ve bilimsel olarak hazırlanan çocuk dergilerinin yerini, daha çok boş zamanları değerlendirmeye yönelik çocuk dergileri almıştır. Bu dergilerin çoğu, Amerika Birleşik Devletleri’nden alınmış çizgi romanlardır. Çocuk dergilerinin yayımcıları, bu çizgi romanları yayımlarken de kâr amacı gütmüşlerdir. (Alpay, 1980, 174.)

1970’li yıllarda, dergilerin eğitim amacı taşımamasına ve yabancı dergilerin Türkiye’de yayımlanmasına toplumun büyük bir kesimi, aydınlar, eğitimciler, bazı yazar ve çizerler tepki göstermişlerdir. Eğitici amacı olmayan bu dergilerin, çocukların ruhsal yapısı üzerindeki olumsuz etkilerini dile getirmişlerdir. Pekos Bill, Koca Teks, Bill Kid, Tom Miks, Deyvi Kroket, Oklahoma, Süper Teks, Zagor gibi yabancı kökenli dergilerin zararlı içeriklerine karşı yerli konuları içeren ve yazınsal açıdan değerli çizgi roman yayımlama çabası içine girmişlerdir. Bu yazar ve çizerler arasında ise, Tan Oral ve Mıstık gibi isimler sayılabilir. Gelen bu tepkiler sonucunda da, yerli çizgi roman yazma çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. (Alpay, 174.) Türkiye’de 1975-1980 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinde, resimli romanlar yayımlama çabası hakimdir. 7 Ekim 1972 yılında yayımlanmaya başlanan, Milliyet Çocuk dergisi bu dergilerden biridir. (Yalçın ve Aytaş, 225.) Bu bağlamda, 80 sonrası basında tekelleşme süreci, kapitalist sistemin hızla kitle iletişim araçlarında da işlerlik kazanması sürekli tüketen ve tüketmeye mecbur edilen bireyler ortaya çıkarmıştır. Yaşamın her alanı birer popüler kültür malzemesi olarak algılanmakta, küresel yeni pazarlar, özellikle Amerikan kültürünü empoze etme amaçlı tasarlanan popüler çizgi film karakterleri yaratmıştır. Çocuk yayınları da sistemin ürettiği kahraman odaklı kültürün oluşturduğu promosyon ağırlıklı yayıncılığa yönelmeye başlamıştır. Çocuk dergilerinin çoğunluğu daha çok satmak ve kar elde etmek adına bu karakterler üzerine kurgulanan sayfalarından oluşmaktadır. Promosyon ve reklam odaklı bu tip dergilerin sayısı ve tirajları diğerlerine oranla daha fazladır. Bu dergilerin artışı eğitim odaklı dergiciliğin azalmasına sebep olmaktadır. 70-80 sonrası dönemde, dergilerde çocuk gazetesi eki de verilmeye başlanmıştır. Ciravoğlu, günümüzde promosyon destekli ve çizgi roman ağırlıklı çocuk dergiciliğin artışına dikkat çekmektedir (Ciravoğlu, 1999, 183). Günümüzde çıkarılan dergilere örnek olarak, Winnie The Pooh, Çilek Kız, Arabalar, Barbie, Maşa ile Koca Ayı, Disney Prenses, Pjmask, Minecraft v.b dergiler verilebilmektedir.

Araştırma: Bir Sivil Toplum Örgütü Olarak Yeşilay, “Mavi Kırlangıç” Çocuk Dergisi

Basının, toplumsallaşma, çağdaşlaşmada etkin rolleri vardır. Bülbül, basının eğitici rolü üzerinde durmakta, devletlerin biçimsel ve sistematik eğitim kurumlarının açılımındaki rolünün yanında, basınında toplumların çağdaşlaşma ve ileri seviyeye ulaşmada eğitici bir görev üstlendiğini vurgulamaktadır. (Bülbül, 2001, 65,66). Sivil toplum kuruluşları, resmi kurumlardan bağımsız, kar amacı gütmeyen gönüllülük usulü çalışan kurumlardır. Siyasi, sosyal, hukuki, kültürel, çevresel amaçlar kapsamında lobi çalışmaları yürütmekte, ikna ve eylem yöntemlerini kullanmaktadır(Kurt ve Ataş, 2015, 2). Topluma hizmet etme, siyasi otorite üzerinde nüfus etme amacı bulunduran, yapı ve işleyişle faaliyet gösteren çok çeşitli STK'lar vardır. Toplum refahını arttırmaya yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları toplumu yönlendirmede tampon görevi görmektedirler. STK'ların resmi örgüt olarak kurulmaları, yasal görevlerine, mal varlıklarına sahip olmaları, işbirliği içinde olmaları temel özellikleri arasındadır(Kaya,2016,2). Sivil toplum örgütlerinin kamuoyu oluşturmak, taleplere farkındalık yaratmak, demokratik toplum yapısına, metalaşmaya, sektördeki egemen ideolojiye karşı dengeleyici olmak gibi amaçlarının yanında katılımcılık ve çoğulculuk ilkelerini hedef alan yönetim değerlerini benimseyen bireyler yetiştirmek v.b hedefleri de vardır. Toplum sorunlarına çözüm olabilecek projeler üretmek ve işleyişini sağlamak, kaynak geliştirmek, eğitici istihdam v.b konularda devlet politikalarına eşdeğer sorumluluklar almak da ilkeleri arasındadır(Kanılmaz, 2017,134).

Türkiye'nin en köklü sivil toplum örgütlerinden biri olan Yeşilay, milli ve ahlaki değerler çerçevesinde toplum ve gençliği zararlı alışkanlıklardan korumayı hedeflemektedir. Bilimsel yöntemlerle ve alanında uzman kişilerle çalışarak her türlü(tütün, uyuşturucu, alkol, teknoloji, kumar, internet) bağımlılığa karşı ayırım yapmadan mücadeleler veren bir sivil toplum örgütü olarak 5 Mart 1920'den beri hizmet vermektedir. Yeşilay, vizyon ve misyonu paralelinde, Yeşilay Yayınları, broşürler ve afiş v.b yayınların yanı sıra çocuklara yönelik Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi'ni yayımlamaktadır(www.yesilay.org.tr).

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Çalışmada amaç, sivil toplum örgütlerinin kamuya hizmet etme, halkın eğitimine katkı sağlayıcı projeler üretme ve destek sağlama işlevleri dikkate alınarak çocuk kitleyi hedef alan yayınları incelenmektedir. Günümüzde kapitalist düzen çerçevesinde değişen yayıncılık anlayışıyla şekillenen çocuk yayınlarındaki bozulma ve yozlaşma dikkat çekicidir. Promosyon kültürü ve reklam yönü ağır basan dergiler karşısında eğitici öğretici içerikleri ağırlıklı bir dergi olduğu düşünülen Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi'nin yapısı, dergide yer alan türler, içerikleri, kullanılan dil ve üslup, görseller tartışılarak değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmada derginin 2015 -2018 yılları arasında internette yer alan sayıları incelenmektedir. Dergi 2015 yılı itibariyle tekrar yayın hayatına başlamıştır. Evrenin genişliği dikkate alınarak, 20 dergi örneklem kapsamına dahil edilmiş, ilk 8 dergi, derginin çıkmaya başladığı 2015 yılından, daha sonraki 2016,2017 ve 2018 yıllarının her birinden 4'er sayı olmak üzere her senenin dört mevsiminden birer sayı alınarak rastgele seçim yöntemiyle incelemeye alınmıştır. Dergi sayı seçimlerinde önemli günler ve haftalar, dönemin önemli olayları, festival ve etkinlikler dikkate alınmıştır.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma kapsamında incelenen sayılarda yer alan edebi türler sınıflandırılarak betimsel analiz yöntemi üzerinden kullanılan dil ve üslup, içerik, görsellerin tercihi konusunda çocuk dergi yayınlarının olması gereken özellikleriyle paralellik taşıyıp taşımadığı tartışılmıştır. Derginin yanında verdiği malzemeler ve faaliyet araçları' da irdelenmiş, dergide ağırlıklı olarak eğitim içerikli türlerin yer alıp almadığı, yayınların promosyon ve reklam kültürünü destekleyici nitelikte olup olmadığına yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır.

Derginin Kimliği

İlk sayısı gazete ebatlarında, 1969 yılında yayınlanmış olan dergi Türkiye'nin en eski çocuk dergileri arasında yer almaktadır. Hedef kitlesi 6-10 yaş arası çocuk grubu olan dergi,70-80 yılları arasında aylık olarak yayınlanmış düzenlediği birçok etkinlikler okul idareci ve öğretmenlerinin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bilinçli olarak reklam almayan dergi, çocuklara sağlıklı yaşam, kültür, tarih gibi bilgiler vermeyi hedeflemektedir. Tv programlarının ve yeni iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği bu dönemde dergi kültürünü yeniden harekete geçirmeye çalışan Mavi Kırangıç Dergisi günümüzde 2015 yılından itibaren tekrar yayınlanmaya başlamıştır(<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mucahittozturkpazar/mavi-kirlangic-2038540>).Dergi Mart 2015'deki sayısında 3.sayfada yer alan Yeşilcan karakterinin giriş yazısında Yeşilay Çocuk Dergisi'nde 'sağlıklı yaşam ve kötü alışkanlıklardan uzak durma hakkında doğru bilgileneceğiz'; 'bulmacalar, geziler ve oyunlarla bol bol eğleneceğiz', öğrenip uyguladığımız bilgileri arkadaşlarımızla paylaşacağız' söylemleri ile misyon ve vizyonuna ilişkin bilgiler vermektedir.

Künye

Resim 1: Mavi Kırangıç Çocuk Dergisi Mayıs 2017 Sayı: 183

Kurumun sitesinde, 2015 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan dergi, ilk seneler 20 sayfa, Ekim 2016 itibari ile 36 sayfa olarak yayınlanmış, Mart 2017'den günümüze kadar olan sayılar ise 52 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Derginin künyesi ilk sayılarda 19. sayfada Cevaplar Bölümü'yle birlikte son sayfalarda konumlandırılmaktadır. Nisan 2017 sayısından itibaren künye 4.sayfada Yeşilcan'ın okurlara seslendiği 'Merhaba Sevgili Arkadaşlar' başlıklı köşenin yanında yer almaktadır. Dergi doğru ve güvenilir bilgilerle uzman pedagoglar tarafından hazırlanmaktadır. (www.yesilay.org.tr)

Logo

Dergi yayınlanmaya başladığı ilk dönemlerde kapakta “Yeşilay Çocuk” yazısı üst bölümde yer alırken “Mavi kırlangıç ” yazısı ve logo(beyaz zeminli daire içinde mavi kırlangıç) aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Resim 2: Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi Mart 2015 Sayı:1

2017 yılındaki sayılarda Mavi Kırlangıç yazısı ve kırlangıç görselleri üst bölümde yer alırken Yeşilay Çocuk Dergisi yazısı yazının hemen altında yer almaktadır. Yazının yanında 3 adet uçan mavi kırlangıç görseli kullanılmaktadır.

Resim 3: Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi Mart 2017 Sayı:205

Dergide Kapak

Dergi, kapaklarında sıklıkla ana karakterler olarak Yeşilcan ve arkadaşları kullanılmaktadır. Kapaklarda o sayının teması olan konu başlığı('Kitap okumak mutluluk verir', 'hayır deme becerisi','bayram geldi','az televizyon çok oyun','hata yapmaktan korkma','çalışır sabrederim,sorumluluklarımı yerine getiririm','farklı düşüsek de saygılıyız birbirimize','iyilik bize çok yakışır','herkese saygı duyalım, kimseyi kırmayalım', v.b) yer almakta, derginin o ay sunacağı konular ile ilgili de kısa başlıklar sunulmaktadır.

Derginin Biçim ve Anlatım Özellikler

Çocuğun yaş dönemine göre, çocuğun kendi gerçekliği olduğu dikkate alınmalıdır. Yayınlarda çocuk dünyasını bakış açısını gerek çocuk diliyle gerekse yetişkinlerin

diliyle anlatmak önem taşımaktadır. Edebiyatta sadece eğitsel bir algı oluşturmak değil, çocuğun nesne olarak kurtarılması hedeflenmelidir. (Yiğitbaşı, 2018, 42). Bu bağlamda, kullanılan dile çok dikkat edilmesi gerekir. Dergide kullanılan dil eğitici ve öğretici nitelikte olup, hikayeci ve eğlenceli anlatım tercih edilmektedir. Dilin temel kuralları dikkate alınmakta, noktalama işaretlerinin doğru kullanımına özen gösterilmektedir. Çocukların kelime dağarcıklarının zenginleşmesini sağlayan onların dünyalarına hitap edebilecek ilginç ve takip edilir öğeler seçilmiştir. Hayal dünyalarını geliştirici, mizah öğelerinin de yer aldığı metinlere sıklıkla yer verilmektedir. Çocukların rahatlıkla taşıyabileceği ve okuyabileceği büyüklükte tasarlanmış, uygun punto kullanımı tercih edilmiş mat ve kuşe kağıda basılan derginin birçok sayısı ayrıca internette de yayınlanmaktadır.

Derginin İçeriği ve Türlerin Dağılımı

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan dergi sayılarındaki bölümler, türlerine göre sınıflandırılarak betimsel yöntemle içerikler değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 1: Mavi Kırkangıç Derginin İçeriğinin Türlere Göre Dağılımı

DERGİDE YER ALAN TÜRLER	Türlerin Yer Aldığı Sayfa Başlıkları ve İçerikleri
Çizgi Roman	Yeşilcan'ın Maceraları, Pijama Ailesi
Meslek Tanıtları	Büyüyünce Ne Olsak?
Okurla Etkileşim	Yeşilcan'ın Giriş Yazısı, Genç Yetenekler Sayfası
Bilmece-Bulmaca, Oyunlar	Resim Eşleştirme, Farklılıkları bulma, Kelime avı, Kayıp kelimeler, Çengel bulmaca, Çevaplar, Oyunlar
El Becerileri	Nasıl Yapılır, Origami
Ülke, Şehir Tanıtları	Az Gittik Uz Gittik, Dünya Çocukları
Hikayeler	Bir Gül Nine Hikayesi (Gül Nine isimli karakterin anlattığı, derginin aylık temalarına uygun güncel hikayeler)
Ansiklopedik Metinler	Biliyor Musun, İlginç Bilgiler, Bilim Merkezi, Tarih Sokağı
Sağlık Konulu Metinler	Sağlıklı yaşa, Önce Sağlık, Spor yapalım
Kültür Sanat	Müzik kutusu, kültür, sanat, sinema
Önemli Gün ve Haftalar	Bu Ay Neler Var?
Genel Bilgilendirme Metinleri	Hayat Bilgisi, Doğa ve Çevremiz, Botanik Bahçesi, Hayvanlar Alemi, Hayvanların İlginç Dünyası

Çizgi Roman

Çocuklar hayal dünyalarında canlandırdıkları olayları, macera arzularını çizgi romanlar aracılığıyla karşılayabilmektedir. Rahat okunabilen, okuması olmayan çocukların resimler yoluyla anlayabileceği kahramanların ön planda olduğu çizgi romanlar, çocuklarda bir yandan okuma gelişimini hızlandırırken diğer taraftan gözlem yeteneği ve sebep sonuç ilişkisi kurma yetisi de kazandırmaktadır. (Yalçın ve Aytaş, 2008, ss.174-176). Dergide, Yeşilcan'ın Maceraları isimli iki sayfadan oluşan çizgi roman değerler eğitime yönelik, özbakım becerilerinin doğru yapılması (dış fırçalama), problemleri çözme yöntemleri, sporun önemi, sigaranın zararları gibi konular Yeşilcan, annesi babası ve ailesi üzerinden oluşan çizgi karakterlerin doğru davranış modelleri gösterme biçimleriyle aktarılmaktadır. Annesinin sözünü dinlemeden dışını fırçalamayan çocuğun kendi arkadaşının dış fırçalarken görerek ve utanarak doğru davranışı yapması eğlenceli bir dille resmedilmiştir. Sigaranın zararları anlatılırken pasif içicilik kavramı metinler içerisindeki konuşma baloncuklarıyla anlatılmakta, sigara içen kişinin kendine verdiği zararların dışında başkalarına da zarar verdiği vurgulanmaktadır (Nisan 2015- Mayıs 2016). Derginin

ilk sayılarında yer alan İbrahim Sarı'nın kaleminden yayınlanan Pijama ailesi adlı çizgi romanda, aylık temalar üzerinden aile olmak, değerler eğitimi, öz bakım becerileri kazanımına destek vermeye ilişkin diyaloglar, metinler yer almaktadır.

Meslek Tanıtımları: Büyüyünce Ne Olsak?

Peyzaj mimarlığı, astronot, marangoz, makinist, gazetecilik v.b mesleklere ilişkin bilgiler çocuklara ilgili başlıklar çerçevesinde iki sayfada yer alan bölümlerde aktarılmaktadır. Örneğin gazetecilik mesleği, haber getiren gazeteci başlığıyla nasıl gazeteci oldum, görevlerim nelerdir, kullandığım araç ve gereçler nelerdir, kimler gazeteci olabilir alt başlıklarıyla ve gazeteci çizgi görselleriyle verilmektedir(Ocak 2018). Avukat kimdir, ne yapar, nasıl olunur, nerelerde çalışır, kullandığı araç gereçler nelerdir, kimler avukat olabilir sorularının cevaplarıyla Ağustos 2017 sayısında avukatlık mesleği tanıtılmaktadır.

Okurla Etkileşim

Yeşilcan Okurlara Sesleniyor: Dergide Yeşilcan karakterinin adı Yeşilay'ın kurum adı ve misyonuna paralel vurgu yapmaktadır. 'Arkadaşlar merhaba' şeklinde çocuk okurlara seslenen Yeşilcan, aylık temalara göre çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. Örneğin Mayıs 2018 sayısında minik okurları televizyon seyredirken nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda kendi davranışlarından örnekler vererek bilgilendirmektedir. Televizyondaki birçok programda şiddet ve korkutucu öğeler yer aldığını ve bu nedenle programları seyretmeden önce anne ve babasına danıştığını belirten Yeşilcan, televizyon karşısında az zaman geçirmenin önemli olduğunu vurgulayarak eğiten, eğlendiren, bilgiler içeren programları seyretmemiz gerekliliğini hikayeci bir dille anlatmaktadır. Aralık 2015 sayısında Yeşilcan, evimizden okulumuzdan v.b yerlerden çıkan çöplerin geri dönüşümü için çöplerimizi doğru bir şekilde ayrıştırmak gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Çocuk karakter, çöpleri doğaya zarar vermeden tekrar sağlıklı bir şekilde yeni bir ürün haline getirebilmek için yapmamız gerekenleri anlatmaktadır. İlerleyen sayılarda 'Haydi bakalım bu ay içeriğimizde neler varmış?' başlığıyla(Ocak 2018) derginin içinde yer alan konularla ilgili genel bilgiler vermektedir.

Ayrıca 2017 sayılarında derginin diğer ana karakterleri olarak Ece ve Efe'de kendilerini tanıtırken çocuklarda olumlu davranış kalıplarına yönelik vurgular yapmaktadır. Dergi, Yeşilcan gibi bu iki karakteri de rol model olarak konumlandırmakta çok okuyan, araştıran, düşünen, merak eden, çalışan ama tüm bunların yanında eğlenmeyi bilen, boş zamanlarını doğru değerlendiren çocuklar örnek gösterilmektedir.

Adım Ece, lakabım ise "Çokdüşünür".

En sevdiğim aktivite "düşünmek" ve "yeni bilgiler öğrenmek".

Her türlü bilgiyi öğrenmeye bayılırım.

"Uzay mekikleri ile haberleşme nasıl sağlanır?"

"Hayvanlar, birbirleriyle nasıl iletişim kurar?"

Bu sebeple, zamanımı belgesel izleyerek değerlendiririm.

Cebimden not defterim ve kalemim eksik olmaz.

Yapacağım işlere dair planlarımı kaydedirim.

Hem parlak fikirlerimi uçup gitmeden not etmeliyim.

Ben Efe, namıdiğer "İnce Ruh".
 Şiir okumayı çok severim. Yazmaya da başladım.
 Bir şiir kitabı yazıp, sizlerle paylaşmak hayalim.
 Sanat, hayatıma renk katıyor.
 Güzel bir müzik dinlemek...
 Ya da rengarenk boyalarla bir resim yapmak...
 Ben, çok şanslı bir çocuğum.
 Çünkü sevdiğim ve iyi anlaştığım
 arkadaşlarım var.
 BİRLİKTE OYUN OYNAMAYI ÇOK SEVİYORUM.
 KABUL, BAZEN YARAMAZLIK DA YAPIYORUM.(Ekim 2017)

Genç Yetenekler: Derginin çocuk okurlarıyla etkileşim sağladığı 'Genç Yetenekler' bölümünde, okurların gönderdikleri resim, karikatür ve şiirler yayınlanmaktadır. Mart 2017 sayısında ve sonraki sayılarda 'Sizden Gelenler' adlı bir bölüm yayınlanmaya başlamıştır. Çocukların Mavi Kırlangıç dergisini okurken çektiği fotoğrafların görselleri dergi sayfalarını süslemektedir. Kendi yaptığı resimlerin, yazılarını, fotoğrafların dergide yer aldığını gören minik okurlara kendilerini dergiye ait hissettirerek, derginin bir parçası oldukları düşüncesi kazandırılmaktadır.

Bilmece Bulmaca, Oyunlar

Bilmece ve bulmacalar çocuklarda kelime haznesini ve konuşma dilini geliştirmekte, analitik düşünme yeteneği, pratik çözümler üretme doğru ve hızlı karar verebilme yetisi kazandırmakta, dikkat toplama, bilişsel hafızayı güçlendirerek boş zamanların eğlenceli ve faydalı geçirilmesine katkı sağlamaktadır. Dergideki bilmece ve bulmaca bölümleri, noktaları birleştirerek resmi bulma ve boyama, doğru yolu bularak hedefe ulaşma, kare bulmaca, yapbozu tamamlama, aynı iki resmi eşleştirme, sanat atölyesi ve çizelim eğlenelim başlığıyla aşama aşama bir nesneyi çizme, farklı olanı bulma, iki resim arasındaki farklılıkları ayırma, çengel bulmaca, kelime avı, kayıp kelimeler şeklindedir.

Resim 4: Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi Şubat 2016 Sayı: 19

Sokak Oyunları: Derginin son sayfasında yer alan sokak oyunları bölümünde boş zamanlarının büyük bir kısmını tablet ve akıllı telefonlardaki dijital oyunlarda geçiren öğrencilere birlikte hoş ve eğlenceli vakit geçirerek oynayabilecekleri beştaş, mendil kapmaca, denge oyunu, annem bana tulumbadan su çeker v.b geleneksel oyunlar öğretilmektedir. Bu bağlamda dergi unutulmaya yüz tutmuş oyunları hatırlatarak gelenek ve göreneklere, kültürlerimize ve tarihsel dokumuza sahip çıkmamız gerekliliğine de vurgu yapmaktadır.

Cevaplar: Bir önceki sayılarda yer alan bilmece ve bulmacaların çözümleri bir sonraki dergi sayılarında verilmektedir. Birçok dergide böyle bir uygulama yapılmamaktadır. Cevapların bir sonraki sayıda verilmesi okurları sayı takibi açısından heveslendirmekte, ayrıca yapılan yanlışların doğrusunu görerek öğrenme, pekiştirme becerisi kazandırma açısından da fayda sağlamaktadır.

El Becerileri

Nasıl Yapılır?: Nasıl yapılır? Bölümünde çocukların anneleriyle hoşça vakit geçirmeleri, eğlenceli ve faydalı aktiviteler yapmaları için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Annemle kedi evi yapıyoruz(Ocak 2018), annemle çim adam yapıyoruz(Ağustos 2017) faaliyetleri bu bölümler içinde yer almaktadır. Uygun malzemeleri kullanarak çocukların el becerilerini, zihinsel muhakeme yeteneği geliştirici eğlenceli faaliyetlerle anne çocuk iletişimi de sağlanmaktadır. Origami bölümünde ise kağıttan hayvan yapımları, aşama aşama gösterilen katlama yöntemlerini öğretmek için anlatılmaktadır.

Ülke, Şehir Tanıtımları

Az Gittik Uz Gittik: Bu sayfalarda tanıtılan yerlerin coğrafi konumu, tarihçeleri, önemli tarihi yerleri, gelenekleri, kültürel etkinlikleri, yeme içme kültürleri hakkında bilgi verilmektedir. Uygurlukların Beşiği Amasya (Mart 2015);Doğa ve tarihin birleştiği yer Kapadokya(Nisan 2015),Evleri ile ünlü olan şehir Safranbolu (Mayıs 2015), Bursa Cumalıkızık(Temmuz 2015) tanıtımları bu örnekler arasındadır. Örneğin, Ağustos 2017 sayısında Cunda Adası tanıtılırken eğlenceli, hikayeci ifadelerle yer verilmiştir:“Türkiye’nin her yeri çok güzelve oralarda gezmek o kadareğlenceli ki! Bu ay, adı adaama kendi yarımada olan biryere gideceğiz: Cunda Adası! Haydi birlikte keşfedelim!”

TÜRKİYE’NİN İLK BOĞAZ KÖPRÜSÜ,
ISSİZ KALDIM!BİR ADI DA ALİ BEY ADASI
İNSAN SELİ BİR ADA!

SARIMSAK TAŞI MI?“ Cunda Adası, Ayvalık’a bağlı 22 ada içinde yerleşime açık olan tek adadır. Cunda ve Ayvalık’ın düşman işgalinden kurtulması için çabalayan Kaymakam Ali Bey sayesinde adaya Ali Bey ismi verilmiştir. Kızartılmış dondurma vekavuniçi dondurması sıcak yaz günleri serinlemeniz için sizleri bekliyor” (Ağustos 2017). Diğer sayılarda da Trabzon, Abant Gölü v.b tanıtımlar bilgilendirici metin kullanımlarıyla desteklenerek yapılmaktadır.

Dünya Çocukları: Derginin bu bölümünde, dünyanın dört bir yanından Azerbaycan, Japonya, İskoçya, Moğalistan gibi ülkeler tanıtılmaktadır. Özellikle ülke çocuklarının geleneksel kıyafetleri ile olan görselleri tercih edilmekte, tasarlanmış renkli kutucuklarla bilgilendirme yapılmaktadır. Örneğin Mart 2018 sayısında Nijerya, Nijeryalı bir çocuk görseli ile temsil ettirilerek, ülkenin coğrafi konumu, bayrakları, kültürel değerleri, tarihleri, yaşam biçimleri, gelenek ve görenekleri, geleneksel kılık kıyafet şekilleri anlatılmaktadır. Bu bölüm çocukların diğer kültürleri, devletlerin yaşam biçimlerini tanıma, genel kültür düzeylerini arttırmaya yönelik fayda sağlayıcı niteliktedir.

Hikayeler

Bir Gül Nine Hikayesi: Derginin bu bölümü 2017 senesindeki sayılarından itibaren sayfalarda yer almaktadır. Gül Nine ve torunu Can karakterlerinin güncel ve modern konulu hikayeleri aylık işlenen temalarla paralellik göstermektedir. Her bölümde

Gül Nine O ayki temaya ilişkin ders veren, öğretici, eğlendirici hikayeler paylaşarak okurlara doğru davranış kalıplarını aşılama çalışmaktadır. Ayrıca Gül Nine bazı hikayelerin sonunda çocuk okurlara çeşitli etkinliklerde önermektedir. Örneğin ayın teması 'Hata Yapmaktan Korkma' olan sayıda 'haydi yeniden' başlıklı sayfadan Can'ın ninesinin sözünü dinlemeyerek odada top oynayışı ve ninesinin çok kıymetli fotoğraf çerçevesini kırması anlatılmaktadır. Ancak hikayenin sonunda Can, pişman olup özür dilemekte ve hatasının telafisi için yollar aramaktadır. Sonunda çerçeveyi yaptırarak, hatalı davranışından ders çıkardığını belirtmektedir, Gül Nine de onu affetmektedir. (Ekim 2017) Bir başka aylık tema 'Lütfen derim, teşekkür ederim, özür dilerim' dir. Bu tema kapsamında toplum içerisinde iletişim kurarken kaba olmamak, kimseyi incitmek için hangi kelimeleri, cümleleri kullanmamız gerekliliği öğretilmektedir. Gül Nine, meyveleri mutfaktan kim getirecek? başlığıyla oyun şeklinde anlattığı hikayesinde, eski adıyla 'adabı muşeret' olan görgü kurallarını torunu Can'a anlatmakta, sevecen, saygılı, bilgili, görgülü insanların herkes tarafından seveleceğini belirtmektedir (Şubat 2017)

Ansiklopedik Metinler

Biliyor Musun- İlginç Bilgiler: Bu bölümde, çocuklara hayatın her alanından, ilgilerini çekebilecek farklı konularda, sıradan olmayan genel kültür bilgileri verilmektedir. Baykuş mavi rengi görebilen tek kuştur, kelebekler ayaklarıyla tat alırlar, timsahlar suda daha derine batmak için taş yutarlar (Mart 2015 sayı:1), içtiğimiz sular 3 milyar yaşındadır, Özgürlük Anıtı beyaz değil, yeşildir (Temmuz 2015 sayı:185), yeni doğan bebekler gözyaşı üretmediklerinden tam anlamıyla ağlayamazlar, Eski Mısırlılar taştan yapılmış yastıklarda uyurlardı (Mart 2017 Sayı:205) v.b bilgilerle çocuklar daha önce duymadıkları ve onlar için ilginç gelebilecek konularda genel kültür bilgisi edinmektedir.

Bilim Merkezi: Yıldızlar, gemiler nasıl yüzer, fırtına hortum kasırga, robotlar her yerde, yerçekimi v.b bilimsel konulara ilişkin bilgiler çocuk okurlarla eğlenceli etkinliklerle paylaşılmaktadır.

Tarih Sokağı: Sayfalarda, dünyanın sevdiği insan Yunus Emre, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Mimar Sinan tanıtım yazıları ile konuya ilişkin renkli görseller bulunmaktadır. Robotik bilimin babası El Cezer, dil bilimci Oktay Sinanoğlu, gök bilimci Uluğ Bey'in bilime katkıları hikayeleştirilerek anlatılmaktadır.

Sağlık Konulu Metinler

Sağlıklı Yaşam- Önce Sağlık: Derginin en fazla önem verdiği bölümler arasında yer alan sağlık konularının yer aldığı bu sayfalarda ağırlıklı olarak yer alan konu başlıkları şöyledir: 'Sporun sağlık açısından önemi', 'açık havada yapılan spor aktiviteleri', 'sporla sağlıklı, mutlu huzurlu uyuruz', 'mutlu ve enerjik oluruz', 'zihinsel olarak da güçlendirir', 'okulda başarılı oluruz', 'spora uygun kıyafetler giymek', 'bol su içmek', 'spor sosyalleştirir, arkadaşlıkları kuvvetlendirir' (Eylül 2015); 'havaaların soğuması nedeniyle hastalıklardan korunmak', 'sağlıklı olmak için ipuçları verilmektedir. Ellerimizi yıkamak, temiz hava solumak, iyi beslenmek, doğru giyinmek (Aralık 2015), 'yaşadığımız yeri temiz tutmak' (Temmuz 2015) 'ağız ve diş sağlığı için yapılması gerekenler' (Kasım 2016), 'nezleden nasıl korunabilir?' (Şubat 2017) bunlardan bazılarıdır. Diğer örnek başlıklar: 'Sağlığımızı korumanın en şık yolu doğru giysi seçimi', 'fiziksel aktivite ve egzersiz yapın', 'sonbahar geldi, okullar açıldı vücut direncini

arttırmak için sıvı tüketimi,'adanızı toplayın','kahvaltının ve sağlıklı uykunun önemi','açık hava,gülmek','doğru beslenme biçimleri' dir.

Haydi Spor Yapalım: İki sayfadan oluşan bölümde çeşitli spor dalları tanıtılmaktadır. Örneğin körling, körling nedir?, malzemeler, oyun alanı, körling ayakkabısı, nasıl oynanır?, başlıca kuralları, nerelerde oynanır? başlıklarıyla anlatılmaktadır.(Ocak 2018) diğer sayılarda jimnastik, masa tenisi, trekking, doğa sporları, frizbi, oryanting gibi spor dalları tanıtılmaktadır.

Kültür Sanat

Müzik Kutusu: Kaval, tulum, kemençe, mızık, arp v.b müzik aletleri tanıtılmaktadır. "Geçen gün bir çizgi film izledim çölün ortasında,ateşin başında oturmuş bir kovboy, ellerininarasında tuttuğu küçük birçalgıyı üflemeğe başladı.Çıkan ses çok güzeldi. Bu çalgıya "mızık" dediklerini öğrendim. Başka neleröğrenmişim, bakalım mı?" ifadeleriyle başlayan mızıkanın tanıtıldığı sayıda,mızık ne olduğu, hangi malzemelerden yapıldığı, nasıl çalındığını anlatan bilgi metinleri yer almaktadır. Bölümün sonunda çocuklar aileleriyle mızık çalınan bir video seyretmeleri için teşvik edilmektedir. Böylece okurlar hem eğlenmekte hem de bilgilendirilmektedir.(Ekim 2017)

Kültür, Sanat, Sinema : Bu bölümde çocuklara, her ay düzenlenen kültür sanat faaliyetleri,yeni çıkan çocuk kitapları,sinema ve tiyatro etkinlikleri,vizyondaki çocuk filmleri,turnaular,festivaller hakkında bilgi verilmektedir.

Önemli, Gün ve Haftalar

Bu Ay Neler Var?

Resim 5: Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi Eylül 2016

'Eylül Ayında Neler Var' başlığında Kurban Bayramı teması işlenmekte, kurban bayramına özgü yapılan adetler(hayvan kesimleri ve et dağıtımı konusunda bilgilendirmekte, gelenek ve göreneklerimiz, bayramda akraba ziyaretlerinin yapılması, büyüklerin ellerinin öpülmesi, temiz ve yeni kıyafetler giyinmenin önemi anlatılmaktadır. Metinler ilgili görsellerle desteklenmektedir. Nisan 2017

sayısında 44.sayfadan 'Bu ay neler var?' başlığında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, bayrak ve çocuk görsellerinin kullanıldığı, bayramın önemini anlatan yazılarla kutlanmaktadır. Ayrıca Yeşilay Haftası, Yaşlılara Saygı Haftası, Tıp Bayramı, Dünya Sigarayı Bırakma Günü, Sivil Savunma Günü, İzcilik Haftası,29 Ekim Cumhuriyet Bayramı v.b günlerde hatırlatılmakta ve kutlanmaktadır.

Genel Bilgilendirme Metinleri

Hayat Bilgisi: Bu bölümde, bir günü planlamak, arkadaş seçimi, kendine güven, yardım istemek, çözüme ulaşma, az televizyon çok oyun, zaman sevdiğimizle değerlendirilir v.b konular işlenmekte, konular etkinliklerle desteklenmektedir. Örneğin Mayıs 2017 de "Bir hafta boyunca kendinizi gözlemleyin. Elektronik cihazlarla ne kadar vakit geçirdiğinizi kaydedin. Böylece kendi ortalamanızı bulabilirsiniz. Toplam süreyi görünce, bilgisayar ve tabletlerin sizin ne kadar zamanınızı aldığını dahaiyi göreceksiniz."Bu kadar vakit harcamaya değer mi?" diye düşünün. Zamanı "değerli" hale getirmek için sizneler yapıyorsunuz? Paylaşalım

Doğa ve Çevremiz: Bu bölümlerde, kış güneşi, yaz soğuğu, iklim değişikliği, ormanları koruyalım zarar vermeyelim; çöpleri ayrıştırmayı biliyor muyuz? ,Su tasarrufu, buzullar v.b konular çeşitli etkinliklerle işlenmektedir.

Botanik Bahçesi: Çuha çiçeği, ters lale, nilüfer çiçeği, keçiboynuzu orkide, dut ağacı,incir v.b bitki türleri çocukların keyif alabileceği eğlenceli bir dillede tanıtılmaktadır. Çocukların kendilerine çiçek yetiştirme v.b faaliyetlerle hobi alanları edinmeleri amaçlanmakta, bitki türlerin tanıtımıyla bilgilendirme sağlanmaktadır. Ayrıca tanıtımın hemen ardındaki 'kes, yapıştır, boya' bölümünde bitki görseliyle ilgili çocukların el becerileri ve motor becerilerini geliştirici etkinlikler yer almaktadır.

Hayvanlar Alemi-Hayvanların İlginç Dünyası: Bu bölümde her hafta ayrı bir hayvan türünün tanıtımı yapılmaktadır. Örneğin Temmuz 2018, 221.sayıda tembel hayvan tanıtılmakta, nerede nasıl yaşadıkları, beslenme biçimleri, yetenekleri konusunda bilgiler verilmekte, iki sayfadan oluşan bölümde bu cins hayvanların renkli görselleri de yer almaktadır.

Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında incelenen sayılar kapsamında Yeşilay'ın Mavi Kırangıç Çocuk Dergisi'nin yayın türleri, çocuk yayınlarında bulunması gereken özelliklerle paralellik göstermektedir. Yayınlar öğretici ve eğitici niteliklere sahiptir. Yeşilay'ın misyon ve vizyonunu temsil eden sağlıklı yaşam söylemlerini sıkça tekrarlanmakta, çocuk kitlede sağlık kavramının yerleşmesini sağlayacak birçok bilgilendirme metni yer almaktadır. Doğru davranış kalıplarını aşılma için birçok çizgi karakter ve kahraman rol model olarak kullanılmakta, aylık olarak işlenen temalar (kitap okuma sevgisi, sporun önemi, toplum içerisinde nasıl davranılması gerekliliği v.b)ayrıca derginin içerisinde yer alan hikaye v.b yayın türlerinde de tekrarlanarak işlenmektedir. Değerler eğitime yönelik faaliyetler sayılarda sıklıkla yer almakta, çocuğun öz bakım becerilerini öğrenme ve pekiştirmesine yönelik bilgiler dergi içerisinde yer alan tüm türlerde ayrı ayrı ele alınmaktadır. Hayvan türleri, yaşayış biçimleri, beslenme şekilleri gibi konularda çocuklara anlatılmakta, kültür sanat bölümünde ise yeni çıkan çocuk kitapları, vizyondaki yeni çocuk filmleri, teatral etkinlikler, festivaller, sosyal faaliyetler konusunda bilgi verilmektedir. Okurlardan gelen fotoğraflar, resimler, yazılar ayrı bir sayfada yayınlamakta çocuk kitle ile

etkileşim sağlanarak onların kendilerini derginin bir parçası olarak görmeleri ve söyleyecek sözleri olduklarını düşünmeleri sağlanmaktadır. Çocukların zihinsel ve fiziksel, motor gelişimini destekleyici, bilmece bulmaca, kes yapıştır v.b faaliyetler de yayımlar içerisinde sıklıkla yer almaktadır. Çözümler önümüzdeki sayılarda verilerek, okurların dergiyi takip etmeleri ve yanıtlarını görmeleri sağlanmaktadır. Türkiye ve Dünya'dan tarihten ünlüler, sanatçılar, bilim adamları tanıtılmakta, geleneksel kültürü yansıtan sokakta oynanan grup çocuk oyunları, ulusal ve uluslararası kültürler hakkında, milli bayramlar önemli gün ve haftalara yönelik bilgilendirici metinler kullanılmaktadır. Yazı puntoları, satır aralıkları, kullanılan dil ve üslup yaş grubu çocukların doğru olarak algılamalarına yönelik tasarlanmıştır. Konularla ilintili görseller yeterli büyüklükte olup, ilgi çekici çarpıcı renkler tercih edilmektedir. Sıkıcı ve didaktik yerine eğlendirici bir üslup tercih edilmektedir. Derginin biçimi ve büyüklüğü de çocuk gruba uygun olup, aylık temalarla paralellik göstererek kapak görselleri de özel olarak tasarlanmaktadır. Dergideki türlere çocukların oldukça keyif aldığı tekerlemeler, fıkra bölümleriyle destek verilebilir. Düzenlenen yarışmalarla da çocuk okurlar ile etkileşim fazlalaştırılabilir. Dergi promosyon olarak çocuklara eğitici ve öğretici nitelikte ve onların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kırtasiye malzemeleri v.b ürünler tercih etmektedir.

Sonuç

Basının çok yönlü işlevleri bulunmaktadır. Biçimsel ve sistematik eğitim için okul, kütüphane v.b kurumlar devlet tarafından oluşturulmaktadır. Toplumdaki çağdaşlaşmayı, gelişmiş, refah toplumlar seviyesine ulaşmayı kolaylaştırma rolü de basının önemli işlevleri arasında yer almaktadır. Kitle iletişim araçları arasında çocuk gazete ve dergileri, önemli bir yer teşkil etmektedir. Geçmişte, çocuklar yetişkinlerin, dünyasında yaşamış, çocuğa verilen önemin artışıyla çocuk merkezli bir gelecek anlayışı önem kazanmaya başlamıştır. Geleceğin yetişkinleri olarak görülen çocuk kitleye doğru davranış kalıplarını aşılama, zihinsel ve ruhsal gelişimine destek olmak için eğitim odaklı yayımlar oldukça önem taşımaktadır. Neydim, çocuk için edebiyatta güzellik duygusu uyandırma, duygu, düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletişimle desteklenmesi gerekliliği üzerinde durmakta, ayrıca yayımların eğlendirme ve eğitime işlevine de vurgu yapmaktadır(Neydim,2016,18). Eğitim ağırlıklı dergiler de çocuk yayımlarında olması gereken özellikleri taşımaktadır. Yayınlar, fiziksel özellikleri(büyük, ciltleme, kağıt), punto, sayfa düzeni yaş grubuna uygun olarak, çocuklar için yazılmış olmalıdır. Dil, açık sade olmalı, üslup akıcı ve düzgün, kullanılan resimler de net ve güzel olmalıdır. Ancak sanayi sonrası toplum, endüstrileşme ve kapitalist süreç kitle iletişim araçlarında hızlı bir değişim ve dönüşüme sebep olmaktadır. Medya içerikleri alınıp satılabilen malzemelere dönüşmekte, birer kültür endüstrisi ürünü olarak popüler kültür malzemeleri şeklinde pazarlanmaya başlanmaktadır. Bu bağlamda tüm içerikler bilgi verici eğitici kültür artırıcı özelliklerinden yoksunlaştırılarak, promosyon ve reklam sektörüne destek vermeye başlamıştır. Çocuk yayımları da bu değişim ve dönüşüm çerçevesinde farklılaşmaya başlamış, eğitici öğretici yayımlar yerine, yayımların yanında pazarlanan dönemin popüler kültür kahramanlarının ürünleri ile donatılmaya başlamıştır.

Sivil toplum örgütleri bu noktada, kamu yarına çalışan gönüllü kuruluşlar olarak topluma faydalı faaliyetler düzenlemektedir. Konu kapsamında uzun yıllar çalışmalarına devam eden Türkiye'nin en eski STK'larından biri olan Yeşilay'ın yayınlanmakta olduğu Mavi Kırangıç Çocuk Dergisi ele alınmıştır. Araştırmada

belirlenen dergi sayıları üzerinden dergi içerikleri ve türler ekseninde gruplandırma yapılmış. Derginin çocuk yayınlarının taşıması gereken özelliklerle paralellik arz edip etmediği irdelenmiştir. Dergide, eğitim içerikli yayın olduğu destekleyen, çocukların anlayabileceği şekilde sunulan, siyasi edebi içerik barındıran makaleler, gelenek ve görenekleri, milli kültürü yansıtan hikaye ve masallar yer almaktadır. Eğlendirici resimler, sanatçı, ünlü iş adamları, milli kahramanları tanıtıcı bilgilendirme metinleri, hayvanlar alemi, keşif ve icatlar, çocuklardan gelen resimler, şiirler, yazılar, müzik, resim heykel opera, bale v.b sanat dallarına ve eserlerine ilişkin açıklayıcı yazılar çocukların okuma yeteneğini geliştirici ve bilgilendirici niteliktedir. Dergide, harfler çocukların yaş grubuna göre okunabilir şekilde puntolandırılmıştır. Satırlar arası açıklık, renkler kullanılan görseller yaş grubu algı seviyesine uygundur..

Derginin gerek türler, biçim, içerik gerekse kullanılan dil ve üslup, görsellerle promosyon ve reklam kültüründen uzak ağırlıklı olarak eğitici ve öğretici metinlere yer veren bir dergi olduğu görülmektedir. Dergideki türler ve metinler çocukların yaş grubuna uygun olarak tasarlanmış, yazı ve punto kullanımı ve büyüklükte minik okurlara göre tercih edilmiştir. Mavi Kırılma Çocuk Dergisi ile birlikte çocuklara promosyon olarak her ay onların ihtiyaçlarına yönelik küçük ajandalar, kırtasiye malzemeleri, maketler, yapıştırılabilir görseller, içinde bağımlılık konusuna ilişkin çocuklarda farkındalık oluşturan ve Yeşilay faaliyetlerinin yer aldığı defterler, broşürler verilmektedir. Bu noktada, diğer çocuk dergileri içinde uygun bir rol model örneği teşkil edebilecek olan dergi, milli değerlere, gelenek ve göreneklerine sahip çıkabilecek bireylerin yetiştirilmesine destek verebilecek, eğitime katkı sağladığı düşünülen nitelikler içermektedir.

Notlar

¹ Mavi Kırılma Çocuk Dergisi ile birlikte çocuklara promosyon olarak her ay onların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik küçük ajandalar, kırtasiye malzemeleri, maketler, stickerlar, içinde bağımlılık konusuna ilişkin çocuklarda farkındalık oluşturan ve Yeşilay faaliyetlerinin yer aldığı defterler, broşürler verilmektedir.

Kaynakça

- Alpay, M. (1975). *Türkiye’de Resimli Çocuk Kitapları Sorunu, Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları*, İstanbul: Cem Yayınevi
- Alpay, M. (1980). “Türk Çocuk Edebiyatı”, Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Sayı 8-9, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi
- Atay, M. (2007). *Çocukluk Döneminde Gelişim*, Ankara: Kök Yayınları
- Bülbül, R. (2001), *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Ciravoğlu, Ö. (1999). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Esin Yayınevi
- Demiray, K. (1953). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Dilidüzgün S. (2012). *Çağdaş Çocuk Yazını Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*, 3. Basım, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Gutek, G.L. (2006). *Eğitim Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, çev: Nesrin Kale, İstanbul: Ütopya Yayınları
- Kanımlaz A. (2017). Sivil Toplum Örgütleri ve Halkla İlişkiler Çalışmaları, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi 36(127-147).
- Kaya F. (2016) Sivil Toplum Örgütleri Kızılay Örneği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9 Sayı 45

- Kıbrıs, İ.(2010). Çocuk Edebiyatı, 4.Basım, Ankara: Kök Yayıncılık
- Kurt S.ve Taş Y. (2015/1)Sivil Toplum Örgütlerinde profesyonel ve Gönüllü Çalışma ilişkileri:Tehditler ve Fırsatlar,*Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,cilt4,yıl4 sayı 8*
- Locke, J. (2004). *Eğitim Üzerine Düşünceler*, çev: Hakan Zengin, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Nalcioğlu,Ulusoy B. (2006). *MümeYYiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları
- Neydim, N.(2000). Çocuk ve Edebiyat: Çocukluğun Kısa Tarihi, *Edebiyatta Çocuk Figürleri*, İstanbul: Bu Yayınevi
- Oğuzkan, A. F. (1979)*Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Kadıoğlu Matbaası
- Oğuzkan,A.F. (1987). *Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü Yayınları
- Postman, N. (1995). Çocukluğun Yokoluşu, çev: Kemal İnal, Ankara: İmge Kitabevi
- Sever, Sedat(2008).Çocuk ve Edebiyat, İzmir: Tudem Yayınları
- Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3581, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/icindekiler.html>. (21 Ağustos 2018)
- Şimşek, T. ve Yakar, M. (2016). 'Çocuk ve Edebiyat', *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya El Kitabı*,(ed.Tacettin Şimşek) Ankara: Grafiker Yayınları
- Şirin, M. R. (1998).Çocuğa Adanmış Konuşmalar, İstanbul: İz Yayınları
- Şirin M,R. (2016).Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı, Kapı araştırma,İstanbul.
- Tan, M.(1994).'*Çocukluk: Dün ve Bugün, Toplumsal Tarihte Çocuk*' (hazırlayan: Bekit Onur) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınlar
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük,(1992). İstanbul: Milliyet Yayınları
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,(1977). C.2, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yalçın A. ve Aytaş G.(2008).Çocuk Edebiyatı, (2. bs), Ankara: Akçağ Yayınları
- Yiğitbaşı, Güran K.(2018).Çocuk Yayınları ve Dışa Açılım, Konya: ÇizgiYayınları.

Sürelİ yayınlar

Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi 2015 Sayıları(Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ekim, Kasım, Aralık)

Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi 2016 Sayıları(Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim)

Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi 2017 Sayıları(Ekim, Şubat, Nisan, Ağustos)

Mavi Kırlangıç Çocuk Dergisi 2018 Sayıları(Kasım, Ocak, Mart, Haziran,)

İnternet kaynakları

www.yesilay.org

<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mucahittozturk pazari/mavi-kirlangic-2038540>